

Arbeten utförda 1955–2012

Malmö Opera och Intiman

MALMÖ FÖRSKÖNINGS- OCH PLANTERINGSFÖRENINGENS INSATSER
GÄLLANDE MALMÖ OPERA OCH INTIMAN

Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad
Skåne län



Malmö Museer
Kulturarvsenheten
Rapport 2013:018
Carola Lund och Maria Johansson



Arbeten utförda 1955–2012

Malmö Opera och Intiman

MALMÖ FÖRSKÖNING- OCH PLANTERINGSFÖRENINGENS INSATSER GÄLLANDE MALMÖ
OPERA OCH INTIMAN

Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad
Skåne län

Malmö Museer

Box 406

201 24 Malmö

Tel: 040-34 10 00

Besöksadress: Malmöhusvägen

www.malmo.se/museer

Arbeten utförda 1955-2012

Malmö Stadsteater – Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser gällande Malmö Opera och Intiman

Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad. Skåne län

Kulturarvsenheten Rapport 2013:010

Författare: Carola Lund och Maria Johansson

Foto: Carola Lund och Maria Johansson

Grafisk form: Anders Gutehall

Sättning: Carola Lund och Maria Johansson

Omslagsbild: Malmö Stadsteater, Övre foajén

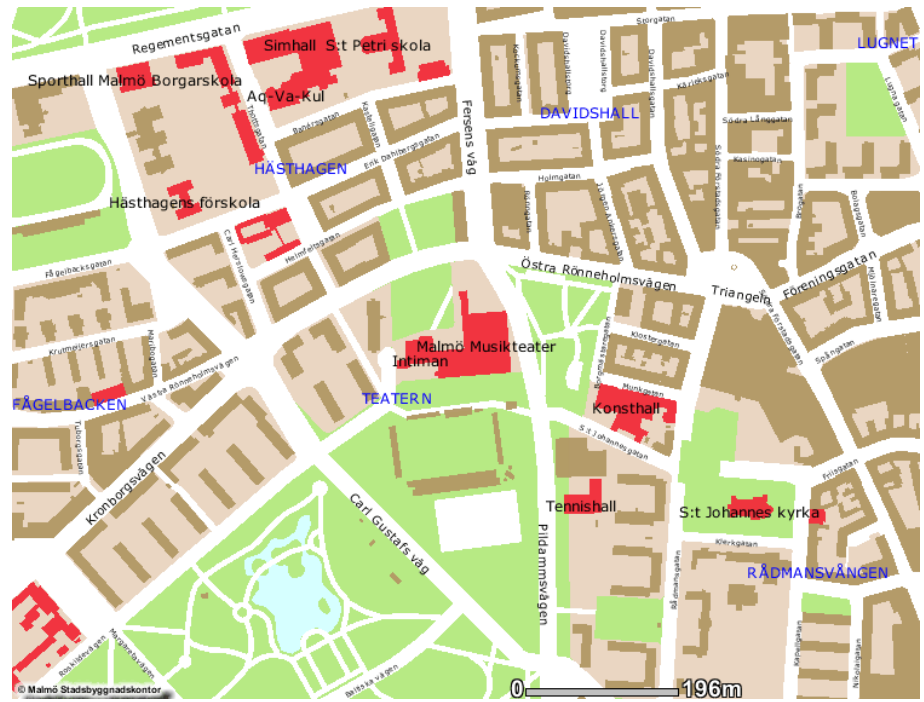
© Malmö Museer 2013

Innehåll

Tekniska och administrativa uppgifter	6
Inledning	7
Malmö Opera och Intiman	8
Historik	8
Statyn "Fanny och Selma"	10
Krukor	11
Bronsgjutning av "Thalia"	12
Teckningar	13
Återmontering av ljuskrona	14
Jubileumsbok	15
Operatextmaskin	16
Ridå	17
Renovering av ljuskronor	18
Skiss	19
Renovering av möbler, glasmontrar samt inköp av krukor	20
Renovering av statyer	21
Renovering av Pär Siegårds gobeläng	22
Intimans foajé	23
Solskydd Övre foajén	24
Flygel	25
Referenser	26
Årets rapporter	27

Tekniska och administrativa uppgifter

Län: Skåne län
Kommun: Malmö stad
Ort: Malmö
Fastighet: Teatern 4
Ägare: Malmö stad



Figur 1. Karta visande Malmö Opera och Intiman. Kartbild från Malmö Stadsatlas.

Inledning

Malmö Museer har fått i uppdrag av Malmö Förskönings- och Planteringsförening att göra en sammanställning och dokumentation av föreningens insatser vad gäller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Malmö. Huvuduppgiften är att rapportera det som gjorts, varför och av vem samt att dokumentera slutresultatet. Rapporteringen sker objektsvis där föreningen lämnat flera bidrag till samma objekt samt årsvis där enstaka bidrag lämnats. Framtida insatser kan därmed enkelt läggas till genom uppdatering av rapporterna.

En första rapport över bidragen till Malmö Stadsteater, skriven av Carola Lund, publicerades 2008 och redovisade arbeten utförda 1955-2007. Föreliggande rapport är en uppdatering, kompletterad med arbeten utförda fram till 2012. Uppdateringen är utförd av Maria Johansson.

Malmö Stadsteater/Malmö Opera och Intiman har mellan åren 1955 och 2012 fått 16 bidrag från Malmö Förskönings- och Planteringsförening till en total summa av cirka 3,6 miljoner kronor. Bidragen har varit koncentrerade till åtgärder och utsmyckning av foajén och salongen. Dessutom har bidrag till tryckning av en jubileumsbok lämnats.

Beviljade bidrag till Malmö Stadsteater

Statyn "Fanny och Selma" (1955)	24 400 kronor
Krukor (1956)	1 371 kronor
Bronsgjutning av "Thalia" (1974)	90 000 kronor
Teckningar (1977)	40 000 kronor
Teckningar (1985)	20 000 kronor
Upphängning och anpassning av ljuskrona (1988)	200 000 kronor
Jubileumsbok (1993)	100 000 kronor
Operatextmaskin och högtalare (1998)	490 000 kronor
Ridå (1999)	500 000 kronor
Renovering och rengöring ljuskronor (1999)	390 000 kronor
Skiss (2000)	4 025 kronor
Renovering av el och stativ ljuskronor (2001)	140 000 kronor
Renovering möbler och montrar, inköp av krukor (2007)	424 250 kronor
Renovering av statyer (2007)	37 750 kronor
Draperi Intimans foajé (2009)	40 760 kronor
Armaturer Intimans foajé (2009)	118 000 kronor
Restaurering av Pär Siegårds gobeläng (2008)	125 000 kronor
Solskydd i Övre foajén (2010)	176 641 kronor
Flygel (2012)	700 000 kronor

Malmö Opera och Intiman

Historik

Den 23 september 1944, invigdes Malmö Stadsteater och Konserthus under stor pompa och ståt. Den sades då vara norra Europas modernaste teaterbyggnad uppförd i en modernistisk arkitektur och med avancerad scenteknik. Ambitionen hade varit att skapa en fondbyggnad i slutet av Fersens väg som skulle locka till sig folk ur olika samhällsskikt och konkurrera med biografernas utbud. Malmös ledande politiker ville genom byggnationen stärka stadens ställning som socialdemokratisk ledstjärna. Den nya teatern skulle därför vara en folkteater i demokratisk anda där klassiska teaterstycken skulle blandas med konsertföreställningar, boxningsmatcher och konferenser. Av denna anledning kom salongen att utformas med antikens amfiteatrar som förebild där åskådarna placerades i en hästskeform kring den utskjutande förscenen. Man eftersträvade en salong där alla platser skulle vara i stort sett likvärdiga, allt i enlighet med demokratins tankesätt. För att ytterligare understyrka funktionen som totalteater skapades ett system av mobila väggpartier som innebar att salongens form och antalet platser kunde ändras allt efter den aktuella föreställningens behov. Den gamla tittskåps-teaterns tid var därmed förbi.

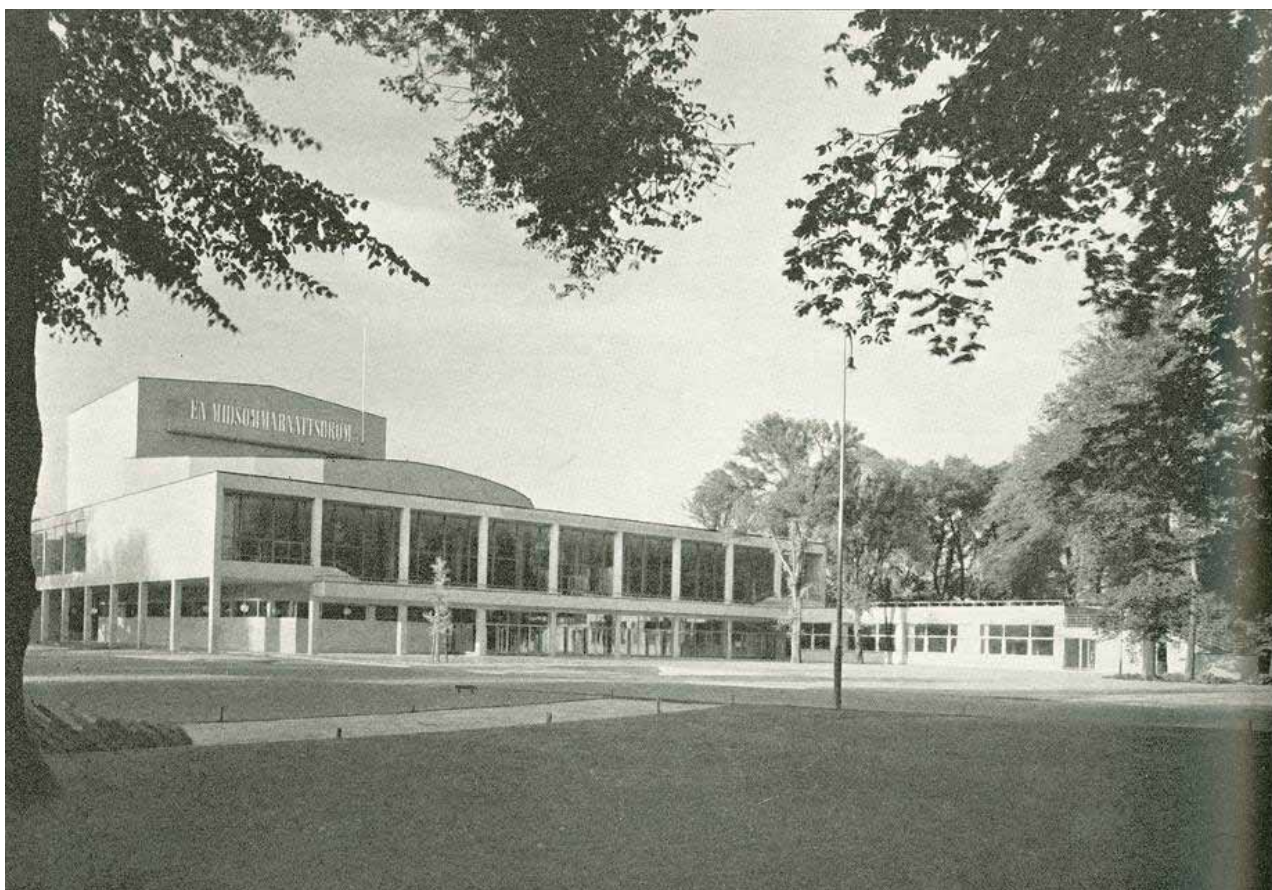
Vägen fram till beslutet om att uppföra denna monumentala, storslagna teaterbyggnad hade dock varit allt annat än rak. Redan kring sekelskiftet 1900 hade diskussionerna inletts om att ersätta den befintliga teaterbyggnaden vid Gustav Adolfs torg. Omfattande kritik och problem med finansieringen kom dock att skjuta projektet på framtiden. Under 1920-talet aktualiserades åter teaterfrågan. Ett ritningsförslag i stram klassicistisk anda presenterades av arkitekten Sigurd Lewerentz och stadsingenjören Erik Bülow-Hübe utredde vilket läge i staden som kunde anses mest lämpat för uppförandet av en byggnad av denna dignitet. Valet föll på det som idag utgör Raul Wallenbergs plats.

När så en arkitekttävling utlystes 1933 var förutsättningarna ändrade, troligen ansågs den tidigare förordade platsen för liten. Istället för en centrumbyggnad vid Gustav Adolfs torg handlade det nu om att ta fram förslag på en fondbyggnad i slutet av Fersens väg. Av de 72 förslag som lämnades in kom ett radikalt funktionalistiskt förslag signerat Sigurd Lewerentz att segra. Trots detta utlystes en ny tävling mellan de tre prisbelönda förslagen samt ytterligare åtta inkomna förslag. Återigen segrade Lewerentz med ett något modifierat förslag. En av prisnämndens ledarmöten reserverade sig dock och för att inte riskera hela projektet bestämdes att Lewerentz tillsammans med andra pristagarna, Erik Lallerstedt och David Helldén, skulle utarbeta de slutgiltiga ritningarna för Malmö Stadsteater och Konserthus. Det blev inte ett alldeles lätt samarbete särskilt då arkitekttrions sammansättning måste ha känts som ett nederlag ur Lewerentz synpunkt. Byggnaden kom slutligen att uppstå som en kompromiss mellan de tre viljestyrkorna. Förenklat kan sägas att Lewerentz främst arbetade med den tekniskt avancerade scenen och salongen, medan foajéer, administrationsutrymmen och restaurangdel främst formades av Helldén och Lallerstedt. Slutresultatet blev en teaterbyggnad i vilken funktionalismens tankar och formspråk kom att kombineras med klassiska arkitektoniska drag och material.

I början av 1990-talet ändrades organisationen för Malmö Stadsteater. Malmö Stadsteater AB bildades men upplöstes några år senare och istället bildades Malmö musikteater och Malmö dramatiska teater. När den klassiska baletten lades ner i mitten av 1990-talet tillkom också Skånes dansteater med en modern balettriktning. Malmö musikteater bytte namn till Malmö Opera och Musikteater 2002 och ett par år senare enbart till Malmö Opera. Malmö Opera är idag inrymd i det som tidigare var Malmö Stadsteater vid Östra Rönneholmsvägen. Malmö dramatiska teater bytte namn till Malmö Stadsteater i slutet av 2000-talet och är idag placerade på Hippodromen samt på Intiman som ligger i anslutning till Malmö Opera.

Under årens lopp har en rad om- och tillbyggnader genomförts, framförallt vad gäller verkstadsdelen, som idag inrymmer Verkstadsscenen samt administrationsbyggnaderna som utökats allt eftersom. I början av 1970-talet kläddes scenhusets putsade

fasader med skivor av korrugerad eternit, helt i linje med arkitekternas ursprungliga tanke. År 2005–06 genomfördes en omfattande renovering av teatern. Scenhusets eternit, som till delar bytts mot plåt genom åren, togs bort och valet av ersättningsmaterial föll på en ädelputs med glimmer lik den ursprungliga. Trots förändringar framstår teaterbyggnaden fortfarande som en av Malmös arkitektoniska pärlor såväl exteriört som interiört. Detta mycket tack vare de senaste årens arbeten med att återställa material och detaljer till ursprungligt utseende samtidigt som moderniseringar och moderna funktioner tillåtits.



Figur 2. Huvudfasaden med restaurantflygeln, 1944. Ur Byggmästaren 1944.

Statyn "Fanny och Selma"

År 1955 inköptes statyn "Fanny och Selma" av Malmö Förskönings- och Planteringsförening till en kostnad av 24 400 kronor. Konstnären bakom verket är Carl Milles. Milles (1875–1955) är en av Sveriges mest kända och älskade skulptörer som skapat offentlig konst för ett otal svenska och amerikanska städer. Den största samlingen av hans verk finns att beskåda i Stockholm på Millesgården, som skänktes som gåva till svenska folket 1936.

Statyn "Fanny och Selma" är huggen ur ett marmorblock med måtten 80 gånger 58 gånger 65 centimeter (h/b/d) och föreställer två kvinnofigurer. Namnet på statyn är detsamma som en diktcykel av den finlandsfödde skalden Franz Michael Franzén (1772–1847). Franzén, som framförallt är känd för sina psalmer, debuterade 1793 som poet. Sedermera blev han utnämnd till professor, akademiledamot i såväl Svenska Akademien som Vetenskapsakademien och kom också att vigas till präst. Diktverket "Fanny och Selma" tog 20 år att fullborda. Selma och Fanny är varandras motsatser. Selma är den glada och lustiga medan Fanny är den allvarliga och reflekterande. En förlaga till Milles staty i Malmö finns i Härnösand som en hyllning till Franzén som verkade som biskop i staden under senare delen av sitt liv. Franzénmonumentet invigdes 1910 och föreställer en skulptur av skalden gjuten i brons som står på ett granitblock ur vilket två kvinnofigurer, Fanny och Selma, är uthuggna. De sitter och lyssnar på Franzén som läser ur en bok och symboliserar därmed hans två skaldetemperament.

Statyn "Fanny och Selma" överlämnades 1955 till Malmö Stadsteater för att placeras i foajén.



Figur 3. Statyn "Fanny och Selma" av Carl Milles.

Dikten "Fanny"

När jag åt dalen blickar,
Ett Eden jag vid källan ser,
Där Selma står och nickar
Emot sin bild och ler.

Men uppåt vänt, mitt öga
Ser bergets glans, dit Fanny går
Och tillber i det höga
Och själf förklarad står.

Förlikas ej de tvenne?
Jo, Fanny Selmas dotter är;
Men modern efter henne
I tårar stannar här.

Vid bergets fot hon somnar
Och drömmer, vad hon ej har sett.
När allting sig fullkomnar
Bli jord och himmel ett.

För Selma vid min luta
Jag sjöng, en sorglös yngling än,
Nöjd att mitt hjärta sluta
Till hennes, blott som vän.

Sen såg jag gammal vorden,
Ett barn, som fram i templet gick.
Dess själ var ej på jorden,
Ej mera än dess blick.

Här nere himlen vara
Jag tyckte vid den förras syn;
Men denna underbara
Upplyfte mig till skyn.

Jag lärde av dem båda,
Vad dubbel skönhet livet har.
Vi henne dubbel skåda:
En blir hon, som hon var.

Krukor

År 1956 inköptes 21 stycken glaserade krukor för blomsterdekorationer till en kostnad av 1371 kronor och 30 öre. Krukorna tillverkades av Andersson och Johansson AB Keramisk Verkstad i Höganäs. Företaget startade sin verksamhet 1909 som en utbrytarverksamhet till det anrika Höganäsbolaget. Grundare var drejaren Johannes Olofsson och glasyrmästaren Sigfrid Johansson. Olofsson lämnade snart fabriken och en man vid namn Karl Andersson övertog hans del och företaget som därmed fick namnet Andersson och Johansson AB. Företaget är idag känt som Höganäs Keramik.

Skissen till krukorna som överlämnades som gåva till Malmö Stadsteater av Malmö Förskönings- och Planteringsförening togs fram av Höganäsföretaget. Idag finns en av dessa krukor bevarade i teaterns arkiv.



Figur 4. Foto av originalkruka tillverkad vid Andersson och Johansson AB Keramisk Verkstad i Höganäs 1956. Förvaras på Malmö Opera och Musikteaters arkiv.



Figur 5. Foto från 1970-talet där krukorna syns till höger i bild. Foto Malmö Opera och Musikteaters arkiv.

Bronsgjutning av "Thalia"



Figur 6. Den bronsgjutna Thalia.

Thalia är en av de nio muserna i den grekiska mytologin. Muserna var döttrar till Zeus och Thalia var komedins beskyddare. I den egenskapen står hon staty på Malmö Stadsteater. Konstnären bakom verket är Bror Marklund (1907–1977). Marklund var elev till Carl Milles och blev sedermera professor vid Konsthögskolan i Stockholm.

Thalia, som är ett av Marklunds mest kända verk, utfördes ursprungligen 1943 i gips men med intentionen att hon så småningom skulle gjutas i brons eller någon annan metall. Ett sådant arbete lät sig inte göras i krigs- och orostider när metallbrist rådde. Först 1974 efter en donation från Malmö Förskönings- och Planteringsförening kunde detta realiseras.

I sitt tal vid avtäckningen av den "nya" Thalia den 17 oktober 1974 sa Jörgen Faxé, föreningens ordförande: "Thalia har vi ej skänkt tidigare, men vi har ännu en gång velat bekosta en förändring som innebär en väsentligt förbättrad prestation av ett betydande och mycket omtyckt konstverk. Så kan man också bedriva kulturminnesvård enligt vår uppfattning."

Gipsskulpturen Thalia, som under åren täckts med en gulvit lackfärg för att få något som liknande den tänkta lystern, sågades itu för att fungera som mall till en gjutform. Skulpturen göts i brons av den kända malmöfirman JN Rosengrens metallgjuteri AB i Limhamn. Firman grundades 1909 av Julius Nicolaus Rosengren och tillverkade ursprungligen främst industridetaljer till Skånska cementgjuteriet som hade sin hemvist intill metallgjuteriet. Den första skulpturen göts 1912 och sedan dess har både svenska och utländska konstverk gjutits av Rosengrens. Stensockeln som Thalia står på är tillverkat av Ingenjörfirman H. Svensson i Oxie.



Figur 7. Thalia i gips i samband med invigningen. Ur Byggmästaren 1944.

Teckningar

Vid två tillfällen, 1977 och 1985, har Malmö Förskönings- och Planterings-förening bidragit med pengar för att bekosta inköp av teater-teckningar av konstnären och tidningstecknaren Ludvig Johnson (1901–1996). Till det första inköpet donerades 40 000 kronor och till det andra 20 000 kronor.

Johnson föddes i Arlöv och arbetade i sin ungdom på sockerbruket där. Efter en teckningskurs på Hermods i Malmö kom han in på Skånska Målarskolan i Malmö. 1927 anställdes han vid tidningen Arbetet som tecknare. Det var journalisten Henry Richter som fick Johnson att börja gå på Stadsteaterns premiärer och teckna av skådespelare, rollfigurer och scenografi. De kom att bli ett otal teckningar och skisser som nu till en del finns förvarade i Malmö Opera och Musikteaters arkiv att använda vid utställningar och liknande.



Figur 8. Skiss av Ludvig Johnson visande rollfigurerna i invigningsoperan En midsommarnattsdröm från 1944. Förvaras på Malmö Opera och Musikteaters arkiv.

Återmontering av Ljuskrona

I samband med nybyggnad av scenbelysningsramp i Stora salongen 1978 demonterades och magasineras en ljuskrona av glaskonstnären Edvin Öhrström (1906–1994). Ljuskronan som var specialbeställd från Orrefors glasbruk sattes upp i Stora salongen på Malmö Stadsteater i samband med invigningen 1944. Öhrström var född i Burlöv och kom så småningom att studera på Konsthögskolan i Stockholm under Carl Milles ledning. Efter sin utbildning knöts han till Orrefors där han utvecklade den så kallade graaltekniken. Öhrströms mest kända verk är glaspelaren, Kristallvertikalaccenten, på Sergels torg i Stockholm.

Den 5 april 1987 skrev journalisten Jan Richter på Sydsvenska Dagbladet en artikel med rubriken ”En glasklar skandal. Malmö gömmer lysande konstskatt i källaren” som satte fart på diskussionerna gällande återmontering av Ljuskronan. Tillsammans med konstnären beslutades att Övre foajén ovan trapploppen var en lämplig placering.

Ljuskronan har en rektangulär form, 8 gånger 2 meter, och är försedd med 288 lampor som belyser 48 ljusgröna, 30 mm tjocka glasplattor som vilar i en stålställning. Kronans vikt uppgår till cirka 2,5 ton och dess motiv utgörs av fyra scener där de två till vänster har en tragisk anspelning medan de två scenerna till höger är lyckliga scener. I mitten sitter en kvinna, teaterkonstens beskyddarinna Thalia, med ena ansiktshalvan allvarlig och den andra leende.

I samband med återmonteringen 1988 kompletterades den ursprungliga ljuskronan med en hissanläggning som gör att det är möjligt att hissa ner kronan vid service och liknande. Samtliga bärjärn till de 48 glasen saknades och nyttillverkning krävdes liksom en allmän översyn. Den totala summan för återmontering uppgick till cirka 600 000 kronor varav 200 000 kronor var bidrag från Malmö Förskönings- och Planteringsförening.



Figur 9. Ljuskronan av glaskonstnären Öhrström i Övre foajén.

Jubileumsbok

År 1993 bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening med 100 000 kronor för tryckning av en jubileumsbok om Malmö Stadsteater och dess verksamhet. Boken "Konst och Nöje. Malmö Stadsteater 1944–1994." är skriven av kulturredaktören och teaterkritikern Henrik Sjögren (1926–).



Figur 10. Boken "Konst och Nöje. Malmö stadsteater 1944-1994" av Henrik Sjögren.

Operatextmaskin

År 1999 bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening med 490 000 kronor för att täcka kostnaden vid inköp av en textmaskin samt ombyggnad av högtalarramp samt nya högtalare i Stora salongen i samband med installation.

Textmaskinen är tillverkad av Focon Electronic System A/S i Sønderborg, Danmark och är i första hand ett sätt att skapa tillgänglighet till teatern även för besökare med nedsatt hörsel. Textmaskinen kan även fungera som översättare vid framförandet av operor på originalspråk.



Figur 11. Textmaskinen i Stora salongen synlig i bildens ovkant.

Ridå

Stora scenen var ursprungligen försedd med en röd ridå med mönster inspirerat av det av arkitekt David Helldén (1905–1990) designade tyget, "Teatertyget", som finns på salongens klädda stolar. Ridåns mönster skapades av konstnären Viktor "Vicke" Lindstrand (1904–1983) och utfördes av Elsa Gullberg (1886–1984) vid firman Elsa Gullberg Textilier och Inredning. Gullberg som verkade som textilt pionjär under större delen av 1900-talet såg till att Vicke Lindstrands mönster presenterades i en rad offentliga sammanhang vid 1900-talets mitt. Ridån till Malmö Stadsteater 1944 var det största dekorativa arbete som utfördes i tygtryck i Sverige, 8,5 x 32 meter. Det trycktes med röd bottenfärg och konturer i svart på vitt konstsilketyg. Mönstret är en myllrande sekvens av omväxlande antika och moderna motiv: Orfeus med lyran och en herde med sin flöjt sida vid sida med ett jazzband från 1930-talet. Åke Stavenow skrev i FORM 3-4 1944: "Vicke Lindstrands goda humör och uppfinningsrikedom har kommit till uttryck i mönster, som han kallat Sagan, Äventyret och dramat, Kattorna, Afrika etc. Han har komponerat den stora ridån för Malmö nya stadsteater, som i sitt slag är ett kraftprov både som mönsterkomposition och tryck."

År 1978, i samband med uppsättningen av Röde Orm, demonterades originalridån och placerades i ett förråd för att sedan vara spårlöst försvunnen. Med anledning av detta bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening 1999 med 500 000 kronor för tillverkning av en kopia av ridån. Tillverkare var Ljungbergs textiltryckeri i Floda. Ridån trycktes på en väv av Trevira CS (för flamskydd). Vicke Lindstrands son Ola Lindstrand ledde arbetet med mönsterrekonstruktionen utifrån de på Röhsska museet bevarade originalskisserna.



Figur 12. Närbild av tyget som utgör Stora scenens ridå. Foto <http://www.vickelindstrand.com>.



Figur 13. Foto från Stora salongen i samband med invigningen där ridån av Gullberg och Lindstrand syns. Ur Byggmästaren 1944.

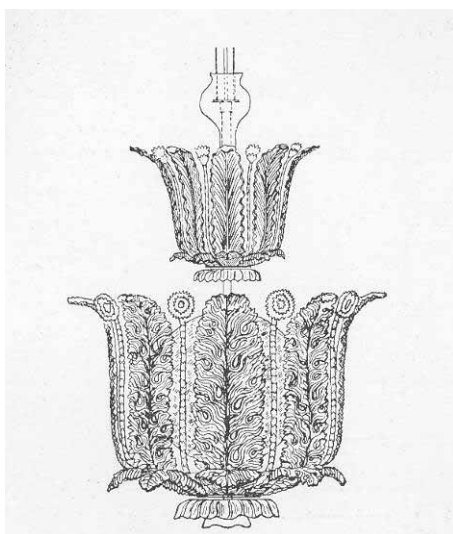
Renovering av ljuskronor

Åren 1999 och 2001 bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening med sammanlagt 530 000 kronor till renovering, komplettering, rengöring och dragnig av ny el till glasarmaturerna i Stora foajén. Kompletteringsarbetet gällande Övre foajéns armaturer innebar att 128 styck av armaturernas nedre glasblad nyttillverkades. För detta ändamål skapade Blond Belysning AB i Värnamo nya formar av järn med utvändiga konturer samt sjunkformar av grafit. Formarna finns bevarade på teatern för framtida bruk. Även nya fästeanordningar tillverkades. Arbetet på plats utfördes av Kommunteknik, Malmö stad.

Ritningarna till glasarmaturerna är gjorda av arkitekt David Helldén (1905–1990). Armaturerna är sedan utarbetade vid Orrefors glasbruk av glaskonstnärerna Fritz Kurz och Edward Hald.



Figur 14. Glasarmatur i Nedre foajén.



Figur 15. Ritning av glasarmatur i Övre foajén.

Skiss

År 2000 donerade föreningen 4 025 kronor för inköp av en skiss av konstnären Per Siegård. Skissen är med motiv hämtade ur pjäsen "En midsommarnattsdröm". Pjäsens olika roller möts mitt i skogens trollcirkel. På bilden nere till vänster ses konstnären själv på väg ur sitt verk.

Per Siegård (1887–1961) var en framstående muralmålare som målat monumental-målningar i flera skånska kyrkor. Han var också en av grundarna till modernistgruppen "De tolv" som bildades 1924 bestående av en grupp skånska konstnärer som slöt sig samman i protest mot "provinsialismen" och "skymningsdraget" i den sydsvenska konsten. De tolv's sista gemensamma utställning ägde rum 1944.

Skissen av Siegård har fungerat som förlaga till den gobeläng som vävdes av Barbro Nilsson (1899–1983), konstnärlig ledare vid Märta Måås-Fjetterströms verkstad mellan åren 1942 och 1970. Gobelängen hänger idag i Övre foajén. I samband med den omfattande renovering som genomfördes på teatern mellan åren 2005-2006 försvann den av Malmö Förskönings- och Planteringsförening skänkta skissen.



Figur 16. Gobelängen "En midsommarnattsdröm" av Barbro Nilsson.

Renovering av möbler, glasmontrar samt inköp av krukor



Under spelsäsongen 2005–2006 höll Malmö Stadsteater stängt för omfattande renoveringsarbeten. Syftet med renoveringarna var att återställa scenhusets putsade fasader avseende såväl funktion som estetik till ett ursprungligt utseende, se över de interiöra ytskikten och, i den mån det varit möjligt, återställa dessa till ursprungligt skick vad gäller kulörer och färgtyper, installera nytt elsystem, installera nya radiatorer samt dra nya rör till radiatorer och vatten. Utöver detta togs den ursprungliga scentekniken till stora delar bort och ersatts med en modern automatiserad sådan. Detta har gjorts för att underlätta det scentekniska arbetet. Även Piazzans markbeläggning renoverades.

Arbetet hade i många avseenden en antikvarisk utgångspunkt. Man ville återställa de publika delarna till ett mer ursprungligt utseende och samtidigt kombinera detta med de moderna krav och funktioner som finns idag. Som en del av detta arbete kom inredningsarkitekt Eva Bergfelt att anlitas för att se över Stora foajéns möblering såväl nytillskott som renovering av äldre möbler.

Malmö Förskönings- och Planteringsförening har i detta sammanhang bidragit med 424 250 kronor. Pengarna har använts till att renovera de ursprungliga bevarade klädda möblerna som varit placerade i Stora foajén. Möblerna ritades av möbelformgivaren Sigrun Bülow-Hübe (1913–1994). Soffornas och fätöljernas stoppning har genomgående bytts mot ny stoppning av flamsäkert material som sedan klänts med det av arkitekt David Helldén (1905–1990) skapade ”Teatertyget” som nytillverkats av Väveriet Uddebo. Trästommarna har tvättats och blivit strukna med olja eller bets för att fräschas upp. Arbetena har utförts av Teaterns verkstadspersonal.

Fyrsitstaburetterna i Nedre foajén med sin skinnklädsel, formgivna av arkitekt David Helldén, har klänts om och ett femtiotal sirliga stolar i vitmålad metall, som ursprungligen tillhörde cafémöblemangent, har restaurerats och placerats i Övre foajén. Då endast två originalsoffbord fanns bevarade har man valt att nytillverka bord med de ursprungliga borden som förlaga. Torsten Nilssons Snickeri i Brösarp anlitas för dessa arbeten.

Montrarna i nedre foajén har renoverats. Utvändigt stål har målats med linoljefärg kulör NCS S 1006-Y20R. Invändigt har de målats med kulören NCS S 0502-Y. Träytor har lackats. Dörrar och gångjärn har justerats och försetts med nya gångjärn och el-installationerna har setts över. Arbetet med montrarna har utförts av Meteca Inredningar AB, Malmö. Målningsarbetena i foajén är utfört av Måla i Skåne, Malmö.

Malmö Förskönings och Planteringsförening har också bekostat nya krukor till Övre foajén. En nytillverkning av de krukor som föreningen lät bekosta 1956 var dock inte möjlig. Som ersättning har kruka Terazzo Oval svart med marmorkross valts. I varje kruka har tre clivior planterats.

Figur 17-20. Renoverade och nytillverkade möbler till Stora foajén med bidrag från Malmö Förskönings- och Planteringsförening.

Renovering av statyer

Statyn "Ung flicka" av konstnären Carl Eldh (1873–1954) skadades i samband med den omfattande renoveringen av Malmö Stadsteater åren 2005–2006. Ena armen knäcktes. Vid renoveringen av denna skada upptäcktes flera djupsprickor i gipsen för övrigt. Sprickorna gick ända ner till armeringen och innebar att man fick öppna sprickorna ner till stommen för att kunna gjuta i ny gips. Avslutningsvis ytslipades och gipsslätades hela statyn för att osynliggöra lagningarna.

Även fontänggruppsfiguren "Ariel" av samme konstnär uppvisade liknande skador och saknade sedan tidigare ett lillfinger. Båda statyerna renoverades med hjälp av bidrag från Malmö Förskönings- och Planteringsförening för att vara färdiga till återinvigningen av teatern den 11 februari 2006. Arbetet utfördes av konservatorn Bernd Gerlach vid Lunds Historiska Museum. Renoveringsarbetet har videofilmats och en kopia av filmen finns bifogad denna rapport.



Figur 21-22. Statyn Ung flicka samt fontänggruppsfiguren Ariel av konstnären Carl Eldh.

Renovering av Pär Siegårds gobeläng

År 2008 bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening med 125 000 kr för att genomföra en renovering av Pär Siegårds gobeläng som hänger i foajén. Arbetet genomfördes av textilkonservatorn Raija Öhrstedt på Ateljé Orient i Landskrona och besiktigades av arkitekt Eva Bergfelt 2009.

Gobelängen, ”En midsommarnattsdröm, är ritad av Pär Siegård och har sitt motiv från Shakespeares pjäs med samma namn. Den knöts av Barbro Nilsson (1988-1983), konstnärlig ledare vid Märta Måås-Fjetterströms verkstad i Båstad 1942-1970 tillsammans med flera medväverskor. Gobelängen är 8,10 gånger 3,70 meter och hängdes upp på foajéns vägg 1955. Pär Siegård (1887-1961) var en framstående muralmålare som målat monumentalmålningar i flera skånska kyrkor. Han var också en av grundarna till ”De tolv” som bildades 1924 och bestod av en grupp skånska konstnärer som slöt sig samman i protest mot ”provinsialismen” och ”skymningsdraget” i den sydsvenska konsten.

Renoveringsarbetet börjades med att släppa delar av sidostödbanden när textilen fortfarande hängde på sin plats. Därefter togs den ner för att samtliga upphängningsanordningar skulle kunna avlägsnas. Upphängningarna var för svaga för gobelängens vikt och risken fanns att den kunde falla om någon rörde den. Därefter dammsögs gobelängen genom en nätram, först på avigan och sedan rätan. En större reva och flera mindre hål och skador lagades. Nya hänganordningar syddes fast med juteband och mattband i övre kanten. I augusti 2009 levererades gobelängen till Malmö Opera för att hängas upp på sin ursprungliga plats.



Figur 23. Pär Siegårds gobeläng i Övre foajén på Malmö Opera

Intimans foajé

År 2009 lämnade föreningen bidrag till en omgestaltning av Intimans foajé. Ansökan från Stadsfastigheter och Stadsteatern var uppdelad i två delar. Den ena gällde återställande av ett tidigare draperi och den andra gällde en återgång till de ursprungliga armaturerna.

Trots omfattande efterforskningar kunde inte det ursprungliga draperiet lokaliseras och dessutom saknades dokumentation i arkiven. En trolig upphovsman ansågs Vicke Lindstrand vara men vid en kontroll med Leni Enbom på Textilmuseet uppstod ett tvivel om att så var fallet.

Inredningsarkitekt Eva Bergfeldt fick då i uppdrag att ta fram ett förslag på en designer från samma tidsepok och med samma uttryck som det förkomna draperiet förmedlade. Valet föll på Stig Lindbergs draperi ”Bolbus” som trycktes upp hos Ljungbergs textilier till en kostnad av 40 760 kronor.

De pendelarmaturer i vitt glas, som från början hängde i Intimans foajé, är sedan länge förkomna och ersatta av enklare klara glasglober. För att återskapa korrekt intryck av foajéns ursprungliga gestaltning ansöktes om medel för en nyproduktion av de äldre armaturerna. Dessa var från början tillverkade av Orrefors men originalritningar saknades i Orrefors arkiv. Nya ritningar gjordes genom inredningsarkitekt Eva Bergfeldts försorg. Blond Belysning AB i Värnamo, som även tillverkat armaturerna i Operans foajé, åtog sig att återskapa de förlorade armaturerna. Bidraget uppgick till 118 000 kronor.

Stadsfastigheter hade tidigare försett lokalen med nya ytskikt, nya möbler, ny biljettkassa och en ny utskänkningsdel, vilket tillsammans med föreningens bidrag återgett foajéns ursprungliga glans.



Figur 24. Foajéns ursprungliga utformning.

Solskydd Övre foajén

År 2010 bidrog Malmö Förskönings- och Planteringsförening med 176 641 kr för att tillverka solskydd för fönstren i Övre foajén. Arbetet genomfördes av Servicekuben AB i Malmö. Uppdraget kom från Stadsfastigheter och innebar att tillverka stora, smala, demonterbara ekramar med skuggväv till Övre foajéns samtliga nedre stora fönster.

Skuggväven skulle inte vara synlig utifrån men samtidigt minska solinsläppet i foajén. Anledningen var att öka användningsmöjligheterna i foajén och öka trivseln för besökarna. Ekramarna tillverkades av Servicekuben AB:s snickare Curt Johansson och den specialtillverkade skuggväven levererades av Svensk Persiennindustri AB.



Figur 25. Solskydd i Övre foajén

Flygel

År 2012 inköptes, med bidrag från Malmö Förskönings- och Planteringsförening, en konsertflygel till Malmö Opera. Flygeln kostade 926 623 kronor exkl. moms och av det bidrog föreningen med 700 000 kr. Resterande belopp finansierades av Malmö Operas investeringsbudget.

Flygeln inköptes från Köpenhamn och är av modellen Steinway D-274 och tillverkad 2010. Flygeln har tidigare använts som konsertinstrument i samband med utyrning av Köpenhamns större konsertsalar. På operan kommer den att användas för kammarmusik, sångackompanjemang och solistiskt pianospel. Den 19 januari 2013 invigdes flygeln med en extrainsatt konsert av Hans Pålsson i operans foajé.



Figur 26. Flygel av modell Steinway D-274 från 2010

Referenser

Litteratur

ArkitekturMuseet. 1986. *Lewerentz. Årsbok 1986*. Stockholm, Ordfront.
Ahlin, Janne. 1985. *Sigurd Lewerentz, arkitekt*. Stockholm, Byggförlaget.
Zimdahl, Helge (red.), Reinius, Leif (red.), Heimbürger, Gunnar (red.). 1945. *Byggmästaren, tidskrift för arkitektur och byggnadsteknik*. 1944. Stockholm, Esselte aktiebolag.

Opublicerat material

Bygg-A och Ernfors&Jacobson arkitekter. 2003. *Malmö Stadsteater, vårdplan, 2003-09-12*.
Reisnert, Anders. 1994. *Stadsteatern - underlag för byggnadsminnesförklaring. Fastigheten Teatern 4, Malmö*. Malmö, Malmö Museer.

Arkiv

Malmö Opera och Musikteaters arkiv.
Malmö Stadsarkiv.
Stadsfastigheters arkiv.

Muntliga källor

Jan Bergfelt, Malmö Förskönings- och Planteringsförening
Jessica Petersson, Serviceklubben AB

Internet

<http://www.drangahuset.se>
<http://www.hoganaskeramik.com>
<http://www.millesgarden.se>
<http://www.rosengrensmetall.se>
<http://www.vickelindstrand.com>
<http://sv.wikipedia.org>
<http://www.ylb.se/authors/franzen.html>
<http://www.skanskan.se/article/20090709/NYHETER/432755405/-/gobelangen-med-nytt-liv> (hämtad 2013-03-21)

Årets rapporter

Lista över utgivna rapporter inom Malmö Museers rapportserie
Kulturavsnheten Rapport:

Kulturavsnheten Rapport 2013:001

Maria Johansson och Anders Reisernt
Byggnadsdokumentation. Stinshuset – dokumentation inför flyttning av byggnad. Fastigheten Hamnen 21:147 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:002

Lina Bjermqvist och Helena Nilsson
Antikvarisk rapport. Limhamns kapellkrematorium - Byte av plåtmaterial på tak. Malmö kyrkogårdsförvaltning, Limhamns socken i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:003

Lina Bjermqvist
Antikvarisk rapport. Västra Skrävlinge kyrka – Invändig restaurering. Malmö kyrkliga samfällighet, Västra Skrävlinge socken i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:004

Maria Johansson och Olga Schlyter
Byggnadsantikvarisk utredning. Kronatorps gård – Dokumentation och riktlinjer inför detaljplan. Fastigheten Kronatorp 1:1 i Burlövs kommun, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:005

Olga Schlyter
Byggnadsantikvarisk utredning. Sege Park – Fd Malmö östra sjukhus. Fastigheten Östra sjukhuset 2 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:006

Lina Bjermqvist
Antikvarisk rapport. Sankt Andreas kyrka – Ombyggnadsarbeten. Malmö kyrkliga samfällighet, Malmö socken i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:007

Lina Bjermqvist
Antikvarisk rapport. Oxie kyrka – Byte av läktarorgel. Malmö kyrkliga samfällighet, Oxie socken i Malmö kommun, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:008

Carola Lund och Maria Johansson
Arbeten utförda 2002-2013. Kvarndala gård – Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser gällande Kvarndala gård. Fastigheten Västra Klagstorp 11:70 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:009

Maria Lundberg och Maria Johansson
Arbeten utförda 1997-2010. Katrinetorps gård – Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser på Katrinetorp. Fastigheten Lockarp 44:1 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:010

Lina Bjermqvist och Helena Nilsson
Antikvarisk rapport. Västra Klagstorps kyrka – Uppförande av utvändigt ramp samt invändiga förändringar. Malmö kyrkliga samfällighet, Västra Klagstorps socken i Malmö kommun, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:011

Helena Nilsson
Antikvarisk rapport. Bunkeflo kyrka- Ramp samt dörr för nödutrymning. Malmö kyrkliga samfällighet, Bunkeflo socken i Malmö kommun, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:012

Maria Johansson och Olga Schlyter
Byggnadsantikvarisk dokumentation. Malmö Stora Valskvarn. Fastigheten Triton 6 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:013

Lars Persson och Pia Gunnarsson Wallin
Kulturhistorisk utredning. Kronatorpsområdet - En studie av ett riksintresseområde för kulturmiljövården och hur riksintresseområdets kulturmiljövården kan beaktas vid en exploatering. Fastigheten Kronatorp 1:1 m.fl. i Burlövs kommun, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:014

Pia Gunnarsson Wallin och Niklas Ingmarsson
Byggnadsminnesutredning. Bensinstationen på Mariedalsvägen i Malmö – En stadsmack från bilismens genombrotts år. Fastigheten Tomtebo 13 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:015

Pia Gunnarsson Wallin och Niklas Ingmarsson
Byggnadsminnesutredning. Caltex bensinstation i Möraryp – En landsortsmack från bilismens genombrotts år. Fastigheten Byttan 13 i Helsingborgs stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:016

Lars Persson
Kulturgeografisk utredning. Vägar till S:t Olof – troliga pilgrimsvägar i sydöstra Skåne under äldre tid. Simrishamns kommun m.fl., Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:017

Olga Schlyter och Hedda Rabe
Fd Kürzels fabriker – underlag till detaljplan. Fastigheterna Fredriksborg 7 och 10 i Malmö stad, Skåne län.

Kulturavsnheten Rapport 2013:018

Carola Lund och Maria Johansson
Arbeten utförda 1955-2012. Malmö Opera och Intiman. Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser gällande Malmö Opera och Intiman. Fastigheten Västra Klagstorp 11:70 i Malmö stad, Skåne län.